

De Knorrepos *Micropogonias undulatus*

Eind oktober 2003 werd door de heer Visser (LO 8), garnalenvisser in de Waddenzee, een vreemde vis gevangen, die hij naar de Natuurschool in Lauwersoog bracht. Deze vis werd herkend als 'Atlantic croaker', een Amerikaanse vissoort die nog niet uit Nederlandse wateren was gemeld. Vervolgens bracht op 27 oktober 2004 de heer Post, beroepsvisser op het Noordzeekanaal, bij het RIVO twee onbekende vissen. Bij nader inzien bleek het om dezelfde soort te gaan. We geven hier een korte beschrijving van de soort en beide waarnemingen.

Micropogonias undulatus is een vis, die sterk op een Pos (*Gymnocephalus cernuus*) lijkt en bij aanraking knorrende geluiden maakt. Wij stellen daarom voor, deze vis in het Nederlands als Knorrepos te benoemen.

De Knorrepos is een typisch baarsachtige vis, die van origine voorkomt langs de Atlantische kust van Noord-Amerika, van de noordelijke Golf van Mexico tot bij Nova Scotia. De volwassen vis kan tot 55 cm lang worden, maar meestal blijven ze veel kleiner. Ze komen voor in kustwateren en estuaria, meestal op zandige of slibbige bodem, waar ze leven op een dieet van wormen, kleine kreeftachtigen en vis. De jonge dieren trekken dikwijls estuaria binnen, waar ze verder opgroeien. De Knorrepos wordt door de commerciële visserij en door de hengelsport van Noord-Amerika zeer gewaardeerd, met een totale geregistreerde aanlanding in 2000 van 12.000 ton.

De Knorrepos is een langwerpige vis, met een relatief hoge rug, en een afgeplatte buik, en doet daardoor sterk aan een Pos denken. De rugvin bestaat uit twee gedeeltes: een kort eerste deel met 15 harde vinstralen, en een langgerekt tweede deel met meer dan 25 zachte, vertakte vinstralen; de twee delen zijn onderling net verbonden. Het tweede deel loopt, anders dan bij de Pos, vrijwel tot aan de staartvin door. De anaalvin heeft twee harde en een achttal lange zachte vinstralen, en vormt een opvallend smal en hoog vinnetje. De flanken zijn bezet met zeer talrijke, kleine, zilverige schubben, waar een opvallend patroon van

schuin achteroverhellende strepen overheen ligt; de schuine strepen lopen over het middendeel van de flanken, maar zetten zich naar de rug en buik niet ver door. Op de kin zijn een aantal korte baarddraden aanwezig; de wetenschappelijke naam *Micropogonias* betekent letterlijk: met de korte (micro) baard (pogon).

Bij aanraking maken de vissen een opvallend knorrend geluid, door de spieren rond de zwemblaas aan te spannen (op Internet is dit geluid te vinden op <http://personal.ecu.edu/spraguem/fish/micund.wav> en http://www.njscuba.net/biology/bin/atlantic_croaker.mp3). Uitwendig is deze beweging rond de anus goed te zien. Dit geluid vormt, naast de opvallende schuine strepen, wellicht het belangrijkste kenmerk bij de herkenning in het veld.

De Knorrepos is soms ook wel aangeduid als Ombervis, maar deze naam wordt vooral gebruikt voor *Argyrosomus regius*, een vis die in de oostelijke Atlantische Oceaan voorkomt, en aanzienlijk groter wordt (230 cm). Door de naam Knorrepos voor te stellen, is er geen reden meer tot verwarring.

Foto 1. Knorrepos (*Micropogonias undulatus* (L.)), gevangen in oktober 2003 in de oostelijke Waddenzee.

Foto 2. Knorrepos gevangen op 25 oktober 2004 in het Noordzeekanaal. Let op de schuine strepen op de flanken!

Waarnemingen

De eerste bekende vangst van een Knorrepos in Nederlandse wateren (foto 1) is afkomstig uit de oostelijke Waddenzee, tussen Lauwersoog en Delfzijl, en werd eind oktober 2003 gevangen door de heer Visser, schipper van de LO 8. Dit exemplaar was ca 16 cm lang, en is intact gelaten en daarom zijn er geen biologische details bekend. De twee Knorreposen uit het Noordzeekanaal zijn op 22 resp. 25 oktober 2004 in een fuik gevangen ter hoogte van de Amerikaanse haven (52°25,50N/4°46,08E). Ze hebben een totale lengte van 16,4 en 17,2 cm (foto 2), zijn van het vrouwelijke geslacht, en zijn beide nog niet geslachtsrijp geweest.

!), een nieuwe vissoort in Nederland

De schubben en gehoorsteentjes tonen een zeer gelijkmatig groeipatroon, zonder enige aanduiding van een winterring, en zonder andere groeionderbrekingen.

Herkomst

De vraag rijst, waar deze Knorreposen vandaan zijn gekomen. Kortgeleden is ook een tweetal Knorreposen gemeld uit Belgische wateren (Stevens et al., 2004): één met een lengte van 14,6 cm voor de kust van Oostende op 16 augustus 1998, en de andere met een lengte van 13,3 cm in de Westerschelde voor Antwerpen in oktober 2001, net binnen de Belgische wateren. Onze Belgische collegae speculeren, dat hun Knorreposen met ballastwater van schepen naar Europa zullen zijn gekomen, net zoals dat voor wolhandkrabben (*Eriocheir sinensis*), Amerikaanse mesheften (*Ensis directus*), Blauwe krabben (*Callinectes sapidus*), en nog een hele rij andere soorten wordt verondersteld. Het is voor ons nog maar de vraag of ballastwater wel een zo geschikt transportmedium is, omdat het water in de ballasttanks dikwijls zuurstofarm is. Wij menen, dat de groeigeschiedenis van de twee Knorreposen uit het Noordzeekanaal duidelijk maakt, dat zij niet met ballastwater hiernaartoe zijn gekomen.

In hun oorspronkelijke verspreidingsgebied (oostkust van Amerika) planten Knorreposen zich in het najaar voort (juli tot uiterlijk februari, met de belangrijkste piek in september-oktober; Nixon & Jones, 1997). In de maanden voor de winter groeien ze tot een lengte van ca 1 - 4 cm (Nixon & Jones, 1997), waarna de groei voor een korte periode stil komt te liggen. Tussen december en mei wordt een winterring in de gehoorsteentjes en schubben gevormd (Barger, 1985), hoewel deze in hun allereerste winter nog wel eens onduidelijk kan blijven. Deze timing is een voor Nederlandse vissen zeer ongewoon patroon, omdat Nederlandse vissen nagevoel zonder onderscheid in het voorjaar paaien (maart tot juni), en bij het ingaan van de winter dus al een heel zomer-groei-seizoen erop hebben zitten.

De Knorreposen uit het Noordzeekanaal toonden een buitengewoon regelmatig patroon in hun gehoorsteentjes en schubben, zonder enige aanduiding van een

groeionderbreking. Dat betekent, dat ze nog maar één groeiseizoen oud zijn, en daarin een bijna normale groei hebben bereikt (16 - 17 cm, tegen gemiddeld 17 - 21 cm in hun land van herkomst). Het lijkt daarom erg onwaarschijnlijk dat ze in het zomerhalfjaar 2004 van Amerika naar Europa zijn getransporteerd; dan zouden we een onderbreking van de groei tijdens het transport, en een extra ring in de gehoorsteentjes hebben verwacht. Ook transport als larve in najaar 2003 lijkt niet waarschijnlijk, omdat ze dan direct na hun traumatische transport, ook nog eens meteen onze koude winter waren ingegaan, zonder passend voedsel (zoöplankton en kleine bodemfauna). We menen daarom dat deze twee Knorreposen in voorjaar 2004 geboren zijn, en vermoedelijk hier, in het Noordzeekanaal.

Het Noordzeekanaal kent een gevarieerd milieu van een diepe zoute onderlaag en een ondiepe, zoete bovenlaag. In het kanaal wordt op een aantal plaatsen verwarmd koelwater geloosd, maar ook vindt er een relatief koude instroom plaats, vanuit het binnenwater (de Zaan) en van zee (schutsluizen). Het Noordzeekanaal biedt daarom een scala aan verschillende milieus, waarin een eurytope (d.w.z. weinig kritisch ten aanzien van milieu-eisen) vis zoals de Knorrepos gemakkelijk een geschikte locatie zou moeten kunnen vinden om te paaien.

Als onze veronderstelling dat ze in het voorjaar gepaaid hebben juist is, dan zou de Knorrepos zich dus gemakkelijk aan ons klimaat hebben aangepast, en in het voorjaar zijn gaan paaien. Of dat ook gaat betekenen, dat ze spoedig algemeen zullen voorkomen, is nog moeilijk te voorspellen, evenals of dat dan merkbare gevolgen geeft voor de inheemse fauna.

In elk geval blijkt uit de maten van de Belgische en Nederlandse exemplaren dat zij allemaal minder dan een jaar oud zijn geweest, niet in hetzelfde jaar gevangen zijn, en daarom niet van één en hetzelfde ballastwater-incident afkomstig kunnen zijn. Wij denken dat de Knorrepos zich nu al in Europese wateren heeft voortgeplant. Als dat werkelijk zo is, maar ook als er een groter aantal exemplaren met ballastwater is binnengekomen, zullen er waarschijnlijk de komende tijd nog meer kleine Knorre-

posjes gevangen worden. Worden er in 2005 ook grotere, geslachtsrijpe Knorreposen gevangen, dan zou onze hypothese aan kracht winnen. Mocht iemand er eentje tegenkomen, dan horen we dat graag; dan kunnen we mogelijk alsnog uitzoeken hoe die dan wel uit Amerika hierheen gekomen zijn!

Literatuur

Barger, L.E., 1985. Age and growth of Atlantic Croakers in the Northern Gulf of Mexico, Based on Otolith Sections. Transactions of the American Fisheries Society 114: 847 - 850.

Nixon, S.W. & C.M. Jones, 1997. Age and growth of larval juvenile Atlantic Croaker, *Micropogonias undulatus* (L.), from the Middle Atlantic Bight and estuarine waters of Virginia. Fishery Bulletin 95: 773 - 784.

Stevens, M., G. Rappé, J. Maes, B. van Asten & F. Ollevier, 2004. *Micropogonias undulatus* (L.), another exotic arrival in European waters. Journal of Fish Biology 64: 1143 - 1146.

Summary

The Atlantic croaker (*Micropogonias undulatus* L.), a new fish species in The Netherlands. The first observations of Atlantic croakers (*Micropogonias undulatus* L.) from Dutch waters are described: one specimen caught in the Wadden Sea in oktober 2003 and two young-of-the-year caught in October 2004 in the North Sea Canal (North-Holland). Atlantic croakers, Percids native in the Western Atlantic and recently described from Belgian waters, might have been introduced in ballast water tanks by ship traffic. Since only young-of-the-year have been caught, not showing any sign of growth retardation related to stressing transport in ballast tanks, we speculate that our specimens are at least first offspring of the actual introduction.

Dr. W. Dekker, Prof.dr. N. Daan &
Dr. H.J.L. Heessen
Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek
RIVO
Postbus 68
1970 AB IJmuiden
e-mail: Willem.Dekker@WUR.NL

Drs. W. van der Heij
Stichting Natuurschool
Postbus 737
9700 AS Groningen